

Du danske, friske strand,

plovjernet guldhorn finder –

Gud giv dig fremtid, som han gav dig minder!

Dig elsker jeg! – Danmark, mit fædreland!

Du land, hvor jeg blev født, hvor jeg har hjemme,

hvor jeg har rod, hvorfra min verden går,

hvor sproget er min moders bløde stemme

og som en sød musik mit hjerte når.

Du danske, friske strand

med vilde svaners rede,

I grønne Øer, mit hjertes hjem hernelde!

Dig elsker jeg! – Danmark, mit fædreland!

5. © Det "objektive" nationalitetsprincip – især ud fra sprog (1857)

Giuseppe Mazzini: Om Europas inddeling i "nationale" enheder

Giuseppe Mazzini (1805-1872) var en radikal italiensk demokrat, der levede i eksil i London i 1850'erne, mens Italiens samling var i gang. For ham var en nation bundet sammen af politisk loyalitet, og han mente, at demokratiet kun kunne realiseres i store stater. I 1857 skrev han en utopi om inddelingen af Europa i 10 enheder, som han kaldte for nationale, men som efter nutidens begreber var multinationale:

Spanien og Portugal forenede: *Den iberiske halvø*; Sverige, Danmark, og Norge forenede: *Den skandinaviske halvø*; England, Skotland og Irland: *Det forenede Storbritannien*; Italien fra yderste Sicilien til Alperne inklusive italiensk Tyrol, Ticino, Korsica etc. forenede til én stat; Schweiz med Savoyen, tysk Tyrol, Kärnten og Krain [del af det nuværende Slovenien] omdannes til en "*alpin konføderation*"; Hellas (Grækenland) med Epiros, Thessalien, Albanien, Makedonien, Rumelien frem til Balkanbjergene inklusive Konstantinopel.

Konstantinopel bør være hovedstad under græsk overhøjhed i en konføderation af racer (europæiske og kristne), som i dag udgør det tyrkiske imperium – dvs. det østlige Østrig – Bosnien, Serbien, og Bulgarien; Østrig bør forsvinde: En stor *Donaukonføderation* [oprettes]: Ungarn, den rumænske race (Valakiet, Moldavien, Transsylvanien, Hercegovina, Bøhmen; *Tyskland inklusive Nederlændene* og en del af Belgien (Flandern)); *Frankrig* inklusive den franske del af Belgien (Vallonien); *Rusland og Polen*: resten delt mellem dem, to adskilte nationaliteter i forbund.

6. © Om at være både dansk og europæer

Georg Brandes: "Venstre og Sønderjylland". Tale ved folketingsvalget i 1901.

Den danske kritiker og forfatter Georg Brandes (1842-1927) udgav i 1899 en bog om unge tyske digtere, hvor han skildrede det danske åndsliv, der var præget af sentimentalitet, "fædrelanderi" og præstegårdskultur – og 40 år tilbage i forhold til Europa. Mange læsere opfattede udelukkende Brandes som kulturradikal og uengageret i nationale spørgsmål, men det var ikke tilfældet. Han holdt frihedsidealerne højt, og var en skarp kritiker af den tyske undertrykkelsespolitik i Sønderjylland.

Intet ligger mig fjernere end den dumme Nationalisme, om hvilken jeg selv først har brugt ordet *Fædrelanderi*. Jeg skældes endnu jævnlig ud derfor. Det, at vi er Danske, udelukker jo ikke, at vi er Europæere. Danmark ligger som bekendt i Europa. Men det, at vi er Europæere, udelukker ikke heller, at vi er Danske. Vi taler ikke Europæisk – det er ikke noget Sprog. Vi taler Dansk og føler dansk. Nationalitetsideen er i vore Dage en misbragt Idé. Vi ser store og smaa Folk gaa op i det nationale Hovmod og blive snevret og dumme derved. Frankrig er gaaet aandeligt tilbage, siden det gav den raa Nationalisme Raaderum. Som Folkeslagene i Oldtiden troede om sig, at de var Guds eller Gudernes udvalgte Folk, saaledes kalder Kejser Wilhelm den Dag i Dag i Taler til sine Soldater Gud for Tysklands gamle Allierede. De to stærkeste Magter i vore Dage, Rusland og England, fører uafbrudt blodige Kampe for at udvide deres nationale Magt. Gennemsnit-Englænderen tror, det er det fineste at være Englænder, og Gennemsnit-Russeren, at han er bestemt til Verdens Herre.

Saadanne Forhold giver undertiden frihedselkende og oplyste Folk Skræk for Nationalitetsideen og for nationale Kampe. Men den Idé har to Ansigter: et brutalt og et ædelt. Der gives som bekendt Tilfælde, hvor Kampen for Nationalitet og for Frihed er Et og det Samme. En saadan Kamp er Polens eller Finlands, som stræber at hævde sig mod en umaadelig Overmagt. En saadan Kamp er den, der i al Stillehed foregaar i Sønderjylland.

Nationalitetsfølelsen her har ikke det Ringeste at gøre med national Indbildskhed, eller Fremmedhad; den er kun et Udtryk for den mest berettigede Selvopholdelsesdrift.

Denne Selvopholdelsesdrift er desværre temmelig svag i det moderne Danmark. Som de Danske i Nordamerika efter faa Slægtleds Forløb har glemt deres Modersmaal, medens Franskmand sammesteds bevarer deres i Aarhundreder, saaledes er Interessen ofte lunken hos de Danske for deres fraskilte Landsmænds Skæbne. Men dette er et Svaghedstegn. Stærke Folkeslag som stærke Mennesker holder fast paa Alt, hvad der aandeligt hører dem til; har en sund og kraftig Selv kærlighed. Maaske er denne Svaghed en Aarsag til at vi politisk er sunkne saa dybt, er saa magtesløse udadtil og indadtil.

Men et Land, hvor den nationale Selvfølelse ligger lavt, det er som et Holland uden Diger i stadig Fare for at overskylles og udslettet.

7. © Nationalisme og socialisme

Marie Nielsen: "For Nationens skyld" i tidsskriftet *Socialisten*, nr. 12. Juni 1914

Marie Nielsen (1875-1951) var tjenestepige i 14 år, før hun blev lærerinde. Hun tilhørte Socialdemokratiets venstrefløj og skrev artikler og debatindlæg i bladet Socialisten. Både før og under Første Verdenskrig støttede hun den internationale position. Efter den russiske revolution i 1917 brød hun med Socialdemokratiet og dannede SAP, Socialistisk Arbejderparti.

For nationens æres skyld! – Mon nogen mere tror på denne frase? Mon diplomater kan se hinanden i øjnene uden at smile, når de taler om nationens krænkede æresfølelse? De ved – og alle ved, at man ikke slås om æren, men om profit (...) I nationens navn har man røvet, stjålet og myrdet, begået de frygteligste ugerninger verden over og gør det endnu. For nationens skyld – for at opretholde de vældige stående hæere, der skal sikre dens beståen, forarmes folket. Kødet pilles det af kroppen, men til gengæld får det en jernrustning om det ranglede skelet. Til nationens pris har konger levet, officerer og børsmatadorer skålet og talt, digtere sunget, præster præket og den menige mand kæmpet, lidt og tålt!

Og hvad der det så for en afgudsdyrkelse, der kræver så intensiv dyrkelse og så blodige ofre? En nation! Hvad er det? Er det de politiske grænser, der bestemmer nationen? Hvor hører danske polakker og franskmænd i Tyskland så hen? Eller er det sproget, der er "nationens" kendemærke? Men hvad er da det schweiziske, russiske og østrigske folk? Eller skal vi søge fælles afstamning for nationen? Men er Amerikas fristater, hvor alle racer og alle europæiske "nationer" er repræsenteret, da ingen nation?

Hvis man tænker nærmere over denne sag, så viser det sig ganske umuligt at bestemme, hvad en nation er. Folk af fælles afstamning og med fælles sprog kan være adskilt ved politiske grænser, og folk af forskellig afstamning og med forskelligt sprog kan være samlet i samme politiske område. Men hvad dækker ordet "nation" da over?

Ja – mon det ikke skulle dække over "overklassen" inden for de forskellige politiske områder, og mon ikke selve begrebet skulle have sin oprindelse deri, at overklassen i den hårde kamp for tilværelsen og magten nødvendigvis måtte have mordvåben og mænd til at føre dem (...) Men så opfandt man begrebet "nation", og nationens værn, ære, værdighed, forsvar, glans etc. Og ordet nation blev erklæret for helligt og ukrænkeligt, og titusinde præster blev sendt ud blandt folket for at lære det at elske "Gud (!), konge og fædreland". Det lykkedes dem godt. I titusindevis har det menige

folk ladet sig føre til slagtebænken "som lammet, der ikke oplader sin mund" i blind tro på, at de kun opfyldte en kær pligt mod Gud(!), konge og fædreland. Endnu er nationalmolokken såre stærk, endnu ruger han over landene, suger velstanden, og hvert år kræver han ungt blod udgydt for sit alter, snart er dette, snart hint land, der må levere ofrene, men intet ved sig sikkert.

Dog alle gode ånder være lovet! Der er tegn på og varsler om en ny tid, om en tid, hvor denne bloddryppende afgud flyttes ud af det verdenstempel, der nu hvælver sig over ham, og hensættes på sin rette plads på historiens pulterkammer, og på den tomme piedestal vil vi socialdemokrater fra al verdens lande stille det fredgivende, det kulturfremmende, *internationale broderskab*. Dette er ingen utopi, thi alt peger mod internationalitet ud over de snævre nationale grænser (...) Derfor vil også ethvert forsøg på nationalt at opfanatisere det ene lands arbejdere mod det andet være spildte. De vil og *må* i kraft af selvopholdelsesdriften slutte sig fast om den internationale fane.

Overblik

- Før 1700-tallet fandtes national identitet især hos de mænd, der tjente kongen med sværdet eller pennen.
- Danskere begynder fra o. 1750 at opfatte sig som danskere, selvom de ikke tilhører magteliten.
- To institutioner har i særlig grad opbygget national identitet overalt i Europa: Værnepligten og den offentlige undervisning. I nogle stater spiller også kirken en aktiv rolle.
- Krige har i høj grad styrket den nationale identitet.
- Udviklingen af massenationalisme foregår i mange stater i tiden 1870-1914. I Danmark afsluttes den først i 1930'erne.

Tidslinje

- 1776 Loven om indfødsretten
- 1778-79 Herder udgiver folkeviser og er med til at gøre "folket" til et centralt begreb
- 1789-90 Tyskerfejden, den første konfrontation mellem danske og tyske i København
- 1801 Slaget på Reden
- 1807 Københavns bombardement er med til at igangsætte en litterær nationalism
- 1814 Lov om offentlig undervisning til alle børn 7-14 år
- 1814-15 Afskælsen af Norge, som erstatning fås Lauenburg. Antallet af tysksprogede borgere i helstaten forøges markant
- 1834-48 Den litterære nationalism bliver efterhånden til en politisk nationalism
- 1848-50 Treårskrigen eller Første Slesvigske Krig udkæmpes. Det er en borgerkrig inden for den danske helstat
- 1849 Grundloven vedtages
- 1854 For første gang tillades det folket at bruge Dannebrog
- 1864 Anden Slesvigske Krig mellem Danmark, Preussen og Østrig. Danmark må afstå 1/3 af territoriet og 40 pct. af befolkningen. Herved forsvinder den dansk-tyske helstat, og den danske nationalstat opstår
- 1871 Det Tyske Kejserrige grundlægges efter sejren over Frankrig
- 1914-18 Første Verdenskrig. Danmark er neutral
- 1919 Versailles-traktaten vedtages, og heri indgår aftaler om folkeafstemninger
- 1920 Efter en folkeafstemning indlemmes den nordlige del af Sønderjylland (Slesvig) i Danmark